

طراحی معماری برج مسکونی با رویکرد ارتقاء تعاملات اجتماعی ساکنان منطقه ۲۲ تهران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۲۰

کد مقاله: ۱۳۶۳۰

افشین قربانی پارام^۱

چکیده

یکی از نیازهای اساسی انسان پیوند داشتن با محیط زیستی و اجتماعی است. مکان زیستی باید مطابق با نیازهای انسان، ارزش ها و کنش های وی باشد؛ و باعث افزایش تعاملات و روابط اجتماعی متقابل گردد. برقراری تعاملات اجتماعی با دیگر افراد در رها شدن انسان ها حتی برای مدتی کوتاه از فشارهای روانی زندگی ماشینی امروزه بسیار مؤثر است. فضاهای جمعی مناسب با جذب افراد و گروه های مختلف و ایجاد شرایط مناسب برای شکل گیری تعاملات اجتماعی می توانند نگرش افراد با پیشینه های ذهنی و ویژگی های متفاوت را با یکدیگر نزدیک کنند و انسان ها را در تکمیل رشد روانی و اجتماعی شان یاری دهد. با توجه به موارد فوق این تحقیق با هدف طراحی معماری برج مسکونی با رویکرد ارتقاء تعاملات اجتماعی ساکنان منطقه ۲۲ تهران انجام گرفته است. به لحاظ جمع آوری داده ها پیمایشی محسوب می شود. در جمع آوری داده ها از روش های کمی و کیفی استفاده شد. جامعه آماری دو گروه کارشناسان، دانشجویان دکترای معماری و خبرگان ساکن در این شهر بودند حجم نمونه برای کارشناسان ۳۸۴ نفر و برای خبرگان ۱۴ نفر بوده است. به منظور جمع آوری نمونه ها از دو روش نمونه گیری خوشه ای و هدفمند استفاده شد. ابزار جمع آوری داده ها را پرسشنامه ای محقق ساخته و مصاحبه با خبرگان تشکیل داد. روش تجزیه و تحلیل داده ها بهره برداری از شاخص های آمار توصیفی، آزمون فریدمن با استفاده از نرم افزار SPSS بوده است. یافته های تحقیق نشان داد که نوع طراحی برج مسکونی موجب ارتقاء تعاملات اجتماعی می گردد. در نتیجه به منظور موفقیت در دستیابی به هدف و ایجاد فضایی درخور، می بایست به تمامی عوامل محیطی و فرهنگی آشنا با جامعه و تعاملات توجه نمود.

واژگان کلیدی: برج مسکونی، تعاملات اجتماعی، طراحی محیطی، فضا، مشاعات

انسان بیشتر اوقات عمرش را درون خانه سپری می‌کند و آن را مرکز دنیای خود می‌داند. به نقل از شولتز خانه مکانی است که وقوع زندگی روزمره را در خود گرفته است (شولتز، ۱۳۹۰: ۳۶) یکی از نیازهای اساسی انسان پیوند داشتن با محیط زیستی و محیط اجتماعی است و مکان زیستی باید زیستی باید مطابق با نیازهای انسان و ارزش‌ها و کنش‌های می‌باشد.

در مجتمع‌های مسکونی، باید ساکنان از زندگی در خانه و مجتمع خود رضایت داشته باشند و از همسایگی با سایر ساکنان لذت ببرند. در این وضعیت، مجموعه شرایط زندگی به نحوی است که با گذشت زمان تعاملات اجتماعی بیشتر بوده اکثریت ساکنان نسبت به محل زندگی خویش تعلق خاطر و دلبستگی می‌یابند و در نتیجه نگهداری و بهبود وضعیت مطلوب مشارکت و هماهنگی خواهد داشت (ضرغامی، ۱۳۸۹: ۶۹).

این چنین تصور می‌شود که در نظر گرفته شدن فضاهای باز و واسط همسایگی و فضاهای باز محله‌ای که تعاملات بین همسایگان را ممکن می‌ساخت، باعث تعاملات گردیده است. فاصله کارکردی واحد‌ها و مرکزیت کارکردی مشترک الگوی تعامل اجتماعی ساکنان فضای مسکونی را تحت تاثیر قرار می‌دهد (لنگ، ۱۳۹۰: ۶۴). با تمرکز بیشتر بر نحوه جانمایی فضاهای مشاع در صدده بهبود برنامه فیزیکی و روابط مشترک فضاهای مشاع و نوع ارتباط آنها با فضای خصوصی به گونه‌ای که علاوه بر انسجام آن در نما، نحوه قرار گرفتن آن در سایت معقول و منطقی واقع شود. در نهایت منجر به استقبال ساکنین مذکور از این گونه فضاها و افزایش تعاملات و روابط اجتماعی متقابل گردد. برقراری تعاملات اجتماعی با دیگر افراد در رها شدن انسان‌ها حتی برای مدتی کوتاه از فشارهای روانی زندگی ماشینی امروزه بسیار مؤثر است. فضاهای جمعی مناسب با جذب افراد و گروه‌های مختلف و ایجاد و شرایط مناسب برای شکل‌گیری تعاملات اجتماعی می‌توانند نگرش افراد با پیشینه‌های ذهنی و ویژگی‌های متفاوت را با یکدیگر نزدیک کنند و انسان‌ها را در تکمیل رشد روانی و اجتماعیشان یاری دهد (پهرامی، نژاد ستاری، ۱۳۹۲: ۶۹) هنگامی که مردم با سایر افراد جامعه تعامل برقرار می‌کنند. نتیجه این تعاملات دریافت حس هویت جمعی، احترام به خود، عزت نفس، ارتقاء مهارت‌ها جمعی، مشارکت اجتماعی و تأمین نیاز انسان به دوست داشتن در کنار جمع بودن است (رفعیان، سیفیانی، ۱۳۸۴: ۶۷).

رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و شکل‌گیری مقیاس جدید از رشد شهری از قبیل برج‌ها و بلند مرتبه‌ها در کشورهای پیشرفته جهان طی قرن گذشته و بخصوص کشور ایران به دلایل مختلف، خصوصاً گرانی و ارزش زمین در طی دهه‌های اخیر موجب شده است که شهر و شهر سازی معاصر با چالش‌های تازه‌ای چون افزایش ناهنجاری اجتماعی، کم‌رنگ شدن هویت و حس تعلق اجتماعی و در مجموع کاهش کیفیت زندگی مواجه شود (عبدالهی، ۱۳۸۹: ۶۸) تهران به عنوان پایتخت و بزرگترین کلان‌شهر ایران دارای بیشترین آمار برج‌سازی در سطح کشور است. لذا این شهر در اولویت اول برای تحقیقات در خصوص بلند مرتبه سازی در سطح کشور می‌باشد، در ضمن منطقه ۲۲ در سطح تهران از قابلیت دسترسی مطلوبی برخوردار است. انبوه‌سازی در مناطق ۱ تا ۷ شهرداری تهران واقع شده است اگر چه به لحاظ کمی وضعیت فضای باز مجتمع‌های مسکونی شهر تهران وضعیت بدی ندارند ولی به لحاظ کیفی و برنامه ریزی کمترین تاثیر و مشارکت را در کیفیت زندگی ساکنین خود ایفا میکنند. مجتمع‌های مسکونی شهر تهران در یک تقسیم‌بنادی کلی نسبت به فضای بارشان به دو دسته مجتمع‌های مسکونی با فضای بال‌پیش از ۶۵ در صدر و مجتمع‌های مسکونی با فضای باز کمتر از ۶۵ درصد قابل تفکیکی هستند و البته در این تقسیم‌بندی نیز توجه به سرانه فضای سبز برای هر واحد تقسیم‌بندی خردتری را به وجود می‌آورد. به این ترتیب بر اساس فراوانی واحدهای مسکونی مجتمع‌های تهران به سه گروه مقیاس کوچک (کمتر از ۲۱۶ واحد)، مقیاس میانه (بین ۲۱۷ تا ۵۰۴ واحد) و مقیاس کلان (بالتر از ۵۰۵ واحد) تفکیک می‌شوند و به لحاظ نوع پراکندگی بلوک‌ها در فضای باز نیز که نقش مهمی در شکل و کیفیت فضای باز مجتمع‌ها دارد. مجتمع‌های شهر تهران به سه گروه اصلی - پراکنده ۲- نوری ۳- متمرکز قابل تفکیک هستند. لذا سوال اصلی این پژوهش این است که چگونه طراحی برج‌های مسکونی منجر به ارتقاء تعاملات اجتماعی می‌شود.

۲- مبانی نظری

فضا از عوامل مؤثر در تعامل اجتماعی است. با نحوه چیدمان مبلمان در فضا می‌توان نحوه تعامل بین افراد را افزایش و یا کاهش داد. چگونگی چیدمان اثاث در فضاها تعامل مورد انتظار بین افراد را تعیین می‌کند فاصله دو نفر در دفتر کار رسمیت تعامل بین آنها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. هر چه فاصله بیشتر باشد، رابطه‌ها رسمی‌تر می‌شود (النگ، ۱۳۹۰)؛ بنابراین می‌توان با کم کردن فاصله در مکان‌های جمعی، رابطه‌ها را از حالت رسمی به غیر رسمی تبدیل کرد همچنین به اقتباس از شوشره افراد احساسات شخصی عمیقی نسبت به فضا و ترتیب قرارگیری اثاثیه و وسایل دارند (شولتز، ۱۳۹۰). بنابراین، می‌توان با طراحی فضاهای متنوع، افراد را با توجه به نیازشان درگیر این فضاها کرد. می‌توان این فضاها را اجتماع پذیر یا اجتماع گریز در نظر گرفت که با چیدمان وسایل نیز این امر محقق می‌شود و انتظار می‌رود با طراحی فضا به شکل اجتماع پذیر، تعاملات اجتماعی ساکنان افزایش یابد از آنجا که خلوت کالبدی، پیش نیاز بیشتر رفتارهای اجتماعی است، باید نیازهای اجتماعی مردم با احساس استقلال

فردی شان که حاصل از خلوت است در تعادل قرار گیرد تا روابط اجتماعی آسان تر می شود (لنگ، ۱۳۹۰). بنابر این، می توان با طراحی مکان هایی برای خلوت، در داخل هریک از واحدها قلمرویی برای افراد ساکن در آن مشخصی کرد تا افراد خلوت گزیند و این تعیین قلمرو بتواند در روابط اجتماعی افراد مؤثر واقع شود. از طرفی، فضاهایی که مهم هستند و خصوصی یا عمومی بودن آن مشخص نیست، کنترل کمتری بر روابط اجتماعی دارند و موجب کاهش تعامل اجتماعی افراد می شود. در نتیجه مشخص کردن دقیق عرصه ها در افزایش تعامل اجتماعی ساکنان نیز مؤثر است (لنگ، ۱۳۹۰).

۲-۱- نقش محیط در تعامل اجتماعی

ایجاد تعامل میان خلوت و تعامل اجتماعی هم به وسیله مفاهیم کالهدادی و هم مفاهیم اجتماعی - فرهنگی که زمینه های روانی لازم را ایجاد می نمایند، میسر است. همینطور مرج جرامایی و کریستوفر الکساندر خلوت و تعامل اجتماعی را از مفاهیم مرتبط و نزدیک به هم می داند. (چرامایف و الکساندر، ۱۳۷۱).

در خصوص ارتباط فضای معماری و تعامل اجتماعی یا به تعبیری، بوم شناسی و تعامل اجتماعی، در قالب نظریه های طراحی برای تعامل اجتماعی، تحقیقاتی صورت گرفته است. بنا به دیدگاه های مطرح شده جوزف بی فر گام فضای معماری را می توان مولفه ای مهم در تعامل انسان با دیگران است. انسان به عنوان نظامی سازماندهی شده، پویا و مستعد یادگیری، قادر به اصلاح رفتار در مقابل تغییرات فضای معماری است (فرگاس، ۱۳۷۹). اپروین آلمن معتقد است، میزان تماس اجتماعی مطلوب افراد در وضعیتها و حتی در اوقات مختلف روز متفاوت بوده این تغییرات، برای دستیابی به سطح مطلوب خلوت صورت میگیرد (آلمن، ۱۳۸۲) در برج های مسکونی، ملاقات با دیگران در فضاهای انتظار عمومی، با هم قدم زدن و استفاده از امکانات محلی مشترک که بخشی از زندگی روزمره ساکنان است و موجب گردهمایی ساکنان و فعالیت مشترکشان می شود نیاز به واسطه ای است که شرایط اجتماعی را فراهم آورد و موجب تعامل اجتماعی بیشتر آنها شود. همان طور که با وجود فعالیت های سرگرم کننده در فضاهای عمومی شهر مردم جذب آن مکان می شوند، با در نظر گرفتن فعالیت هایی برای ساکنان در فضای عمومی ساختمان می توان افراد را به آن مکان جذب کرد. برای مثال، در طراحی فضای بازی کودکان، بهتر است مکانی را در کنار زمین بازی آنها در نظر گرفت تا والدین زمانی که مشغول نظارت کردنشان هستند باب گفتگو را نیز بار کنند و با یکدیگر تعامل کنند.

۲-۲- نقش فضاهای عمومی در تعامل اجتماعی

فضاهای عمومی، فضاهایی هستند که افراد و گروه های مختلف اجتماعی در آن سهیم هستند. این فضاها محل تبادل افکار و اطلاعات و مکانی برای شکل گیری شبکه های اجتماعی می باشند که نتیجه چنین تعاملی در میان افراد و گروههای مختلف، دریافت حسی هویت جمعی، عزت نفس، ارتقای مهارت های جمعی و مشارکت اجتماعی خواهد بود. فضاهای عمومی شامل فضاهای گوناگونی نظیر: معابر، میادین، پارکها، زمین بازی، کناره ها و سایر فرم های فضاهای تجمع می باشد. این فضاها دارای ابعاد مختلفی از قبل اجتماع پذیری، فعالیت و کاربری، دسترسی و ارتباط، تصویر ذهنی و آسایش هستند (دانشور، چرخجیان، ۱۳۸۶: ۸۶)

۲-۳- ویژگی های کالبدی فضاهای عمومی

کیفیات کالبدی یک فضای عمومی با نحوه دسترسی، موقعیت، آسایش فیزیولوژیکی در شرایط مختلف اقلیمی و امنیتی در رابطه است. وجود عناصر طبیعی نیز در فضاهای عمومی سبب افزایش هیجان و سر زندگی محیط و دعوت فابرین به این فضاها و فراهم نمودن امکان استراحت، تجارب خوشایند و سلامت بیشتر برای مردم می گردند که دارای اهمیت فراوان است. عناصری چون: یادمان ها، پله ها، آب نماها و سایر عوامل مؤثر در تشویق انسانها به حضور و تعامل در فضا، در زمره عوامل تاثیر گذار در تعامل اجتماعی به معنای ایجاد رابطه بین دو نفر یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آنها شود و این نوع واکنشی برای هر دو طرف شناخته شده است.

تعامل اجتماعی و برقراری ارتباط، یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت های مناسب و در چه شش پله پیری مردم در قضا و عضویت آنها در گروه ها و شبکه های اجتماعی است. (دانشور، چرخجیان، ۱۳۸۶: ۸۹)

بر اساس مدل هایی که برای تعریف نیازهای انسانی مطرح شده اند، از جمله مقیاس با هم بودن و تعاملات اجتماعی، یکی از موارد مهم و ضروری می باشد. در این روابط حداقل دو نفر با بیشتر مشارکت دارند و شکل گیری آن وابسته به انگیزش اجتماعی و پاسخ آن است. انگیزش ها به عنوان عامل هدایتگر رفتار انسان، از یک طرف به باورها، نگرش ها، شریجات و دیگر جنبه های شخصیت ویژه افراد وابسته ه ار و از طرف دیگر تحت تاثیر محیط کالبدی اند که فرد در آن حضور می یابد. (لنگ، ۱۳۹۰: ۱۲۴) با

نظری به معماری گذشته در می‌یابیم که در آن معماری، این نیازها نیاز به تعاملات اجتماعی و ارتباط با هم نوعان، حفظ حریم‌ها و نیاز به خلوت- در جای خود به خوبی پاسخ می‌گرفتند، به گونه‌ای که تأمین تعریف و شفافیت مناسب قلمروهای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی، همراه با افزایش تعاملات اجتماعی مد نظر قرار داشتند (ارژمند، خانی، ۱۳۹۱: ۴۱).

درباره تعامل اجتماعی مفاهیمی مورد بحث قرار می‌گیرد که عبارتند از: خلوت، قلمرو، حریم، فضای شخصی، تراکم و ازدحام. این عوامل در تحلیلی اجتماعی و روان‌شناختی، در نحوه تعامل رو در روی افراد و تأثیر محیط فیزیکی بر این تعامل و نیز نحو: بهره‌برداری افراد از محیط برای برقراری اجتماعی تأثیر گذارند (ارژمند، خانی، ۱۳۹۱: ۷۸۴).

۲-۴- ویژگی‌های محیط ساخته شده و قابلیت تعامل اجتماعی

در نظریه‌های هنجاری طراحی محیط، اظهار نظرهای زیادی راجع به چگونگی تأثیر طراحی بر تعامل اجتماعی مردم شده است. شکل‌گیری مسیرهای حرکت و مکان قرارگیری خدمات مشترک، تعامل اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. موضوع به این دلیل مهم است که تعامل اجتماعی و دلبستگی مردم با محیط‌های اجتماعی و ساخته شده رابطه‌ای تنگاتنگ دارند. اگرچه تحلیل تأثیرات روابط متقابل اجتماعی بر طراحی و چگونگی تشویقی با جلوگیری از این روابط در محیط طراحی شده مفید به نظر می‌رسد، ولی نتایج این مشاهدات همیشه به پیش‌بینی‌های دقیقی برای طراحی منجر نمی‌شوند. مشکل امنیتی این است که در رابطه انسان و محیط، متغیرهای شخصیتی، اجتماعی و فرهنگی زیادی وجود دارد که در مواردی در تناقض با یکدیگر قرار می‌گیرند.

یکی از مهم‌ترین ابعاد فضاهای عمومی ایجاد فرصت‌هایی جهت تعاملات اجتماعی می‌باشد. در این تعاملات مردم رابطه قوی‌تری با محیط و جامعه خود برقرار می‌کنند و حس تعلق خاطر و هویت جمعی در آنها تقویت می‌شود، این امر با شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی و افزایش حس مشارکت جمعی همراه است. در فضای عمومی امکان ارتباط چهره به چهره، گفت و گو، معاشرت‌های دوستانه، گردهمایی‌های مختلف، شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و حس تعاون ایجاد می‌شود. انگیزه برای گردهمایی می‌تواند تغییر صمیمی دو نفره گرفته تا مقیاس بزرگتر عمومی شامل رسوم، آیین‌ها، نمایشها جشنها و رویدادهای ورزشی، مردم برای این به فضاهای همگانی می‌آیند که مردم دیگر را تجربه کند تعامل اجتماعی بیش از هر فعالیت دیگری به محیط خاص است. محیط فیزیکی تعامل‌پذیری است که جوزف پی فرگاس به عنوان بوم از آن یاد می‌کنند. در برخوردهای خود بی‌خبرند. او معتقد است اگر مردم از تأثیر محیط فیزیکی در برخورد های خود بی‌خبر نله، او به دو چنه از فضای معماری و تأثیرشان بر تعامل اجتماعی افراد حاضر در فضا اشاره می‌کند جنبه ایسنایی فضای معماری (بذرافکن، کاوه، گچ کوب، ۱۳۹۰: ۹۸).

طراحان تا حدودی می‌توانند خلوت و کنترل قلمرو مکانی را با طراحی تأمین نمایند. فضاهای عمومی می‌توانند در مرکز ساختمان‌ها قرار گیرند. امکان طراحی راهروهای با عرض کافی و کنج‌های مناسب برای توقف و دیدارهای اتفاقی و با قرار قبلی وجود دارد. فضای نشستن و انتظار را می‌توان به گونه‌ای طراحی کرد که مردم در فاصله راحتی از یکدیگر قرار گیرند و زمان و مکان مطلوب را برای تعامل اجتماعی داشته باشند. نقاط مکث را می‌توان در تقاطع مسیرها و امکانات روزمره مورد نیاز مردم در نقاط مرکزی طراحی کرد. پارکها را با کارکرد های محیط اطراف میتوان به گونه ای تلفیق کرد که فضاهای زنده و مورد استفاده باشند، چه این هدف نیاز دلیل ایجاد یک پارک با فضای عمومی شهری بست اگر مردم به تماس اجتماعی نیاز داشته باشد، در هر محیطی زمینه آن را فراهم می‌آورند. در بعضی از محیطها این زمینه آسان تر به وجود می‌آید، برای توضیح مطلوب بودن تعامل اجتماعی دلایل زیادی وجود دارد. اصلی‌ترین دلیل این است که رابطه متقابل اجتماعی برای پاسخ به نیازهای انسان به پیوندجویی و احساس تعلق به مکان یک ضرورت است فعالیت‌هایی چون داشتن با دیگران و مشاهده نهایت‌های مردم، یا به وجود آوردن زمینه‌های اجتماعی شدن و اجتماع‌پذیری به رشد فردی انسان کمک می‌کنند. تعامل اجتماعی، نگرش افراد با پیشینه ذهنی و ویژگی‌های متفاوت را به یکدیگر نزدیک می‌کند. این نزدیکی و شناخت متقابل، ممکن است در نگرش یک گروه قومی نسبت به گروه دیگر به وجود آید در محیط‌های محلی که تعامل اجتماعی قابل توجهی وجود دارد میزان جرم و جنایت پایین است. به این دلیل است که وظایف و التزامات اجتماعی روشن‌تر، حمایت مردم از یکدیگر بیشتر و از خود بیگانگی کمتر است (لنگ، ۱۳۹۱: ۶۴۱).

۲-۵- نقش فعالیت‌های اجتماعی در تعاملات اجتماعی

پذیرفته‌ترین تفریحی که تاکنون از گروه اجتماعی ارائه گردیده است عبارت است از (گروه مرکب از تعدادی از انسان‌ها که با یکدیگر رابطه متقابل داشته، از عضویت خود در یک جمع که اعضای آن از یکدیگر انتظار اعمال و رفتار مشترکی دارند آگاهانه). در این تعریف از گروه، مواردی هم چون رابطه متقابل میان اعضا، رفتار مشترک و آگاهی از عضویت در به چشم می‌خورد که همگی از عوامل مشترک عضویت در گروه می‌باشند. جامعه‌شناسان ضمن مطالعه گروه‌های اجتماعی، سه نوع گروه بنیانی از

یکدیگر مشخصی کرده اند: نوع اول هرگونه تجمع انسانی است که افراد در کنار هم قرار گرفته باشد به عنوان مثال می توان به تماشاگران یک مسابقه و با جمعی از خریداران که برای خرید به یک مجتمع تجاری مراجعه می کند، اشاره داشت. تنها وجه مشترک میان آنها این است که همگی به طور اتفاقی در یک زمان و در یک مکان، با انگیزه واحدی نوع دوم گروه به تعدادی از افراد اطلاق می شود که ویژگی های مشترکی دارند. به عنوان مثال افرادی که یک گروه سنی را تشکیل می دهند با زمینه های مشترک قومی با نژاد دارند. سومین نوع گروه عبارت است از تعداد افرادی که در نوعی الگوی سازمان یافته روابط متقابل و تفلم سهیم اند، اعضای یک گروه مذهبی و یا یک گروه باشگاه ورزشی از مثالهای این نوع گروه ها به شمار رفته که در الگوی سازمان یافته روابط متقابل و تکراری شیر یک هشد (همان، ۱۲۹)

۳- پیشینه های تحقیق

در تحقیقی که در سال ۲۰۰۶ توسط هانگ^۱ صورت گرفته به بررسی رابطه بین طراحی محوله مجموعه های مسکونی و میزان تعاملات اجتماعی ساکنین پرداخته شده است. در این تحقیق پرسشنامه های بین ساکنین به مجتمع مسکونی پخش شد و از نتایج مشخص گردید که نوع طراحی فضاهای مختلف محوطه و فضاهای بازی، فضاهای گیاه کاری شده و فضاهایی که دارای مکانهای نشستن مناسبی هستند، میتواند تاثیر به سزایی در افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین داشته باشند.

در زمینه ارتباط نزدیکی این کیفیت فضاها و محیط های بیرون از ساختمان ها و فعالیت هایی که در آن ها روی می دهد، گل معتقد است که میزان و کیفیت این فعالیت ها تا حد زیادی تحت تاثیر نوع طرح ریزی محیط های بیرونی است. به علاوه، وی معتقد است که از طریق طرح ریزی، می توان بر الگوهای فعالیت رایج در محیط های بیرونی تاثیر گذاشت. این تاثیر گذاری می تواند برای ایجاد شرایط بهتر برای بروز فعالیت ها و همچنین برای ایجاد محیط های سرزده شکل گیرد (گل، ۱۳۹۲).

کائو^۲ (۲۰۱۵) رضایتمندی و تندرستی یک مجموعه مسکونی در گرو احساس رضایتمندی مردم آن از یک زندگی استاندارد و راحت است. در این رابطه زیر به بررسی اثر طراحی محل سکونت بر رضایتمندی ساکنین پرداخته است. در این پژوهش تمرکز بر حس رضایتمندی بدون توجه به عواملی مانند سرگرمی و زندگی اجتماعی بوده است

هانگ و همکاران^۳ (۲۰۱۵) به بررسی مالکیت بر رضایتمندی ساکن خانه پرداخته اند و اینگونه نتیجه گرفته که مالکیت باعث افزایش سطح رضایتمندی از محل سکونت می گردد. سیاست ساخت مسکن در عصر حاضر به دلایل مختلف، به سمت انبوه سازی و سود بیشتر می رود. امروزه انسان ها به دلایل مختلف ملزم به زندگی در مجموعه های چندین خانواری هستند، اما نه تنها از مزایای زندگی جمعی برخوردار نیستند، بلکه این امر را عاملی برای خدشه دار شدن حس خلوت و زندگی فردی و از طرفی زندگی اجتماعی به گونه ای که آسایش را در بر داشته باشد، وجود ندارد که این عوامل آسیب هایی را در دراز مدت برای شخصی استفاده کننده از فضا ایجاد می کند، چرا که آدمی به طور غریزی اجتماعی است، این دو گانگی نیاز و آنچه موجود است، این معضل فراگیر و در دنیا موجود است، راه حل بر تغییر و خلاقیت در طراحی است، آنچنان که هر چه میگذرد افکار بیشتری را به خود مشغول می کند که سبب ایجاد مقالات مختلف و تغییر در روند طراحی می گردد، به گونه ای که تامین نیاز در اولویت قرار گیرد. با توجه به مطالب گفته شده، تعاملات اجتماعی به منظور دستیابی به رضایت انسان با توجه به تعامل هرچه بیشتر وی با محیط و اطراف تلاش می کند و بدنبال کشف رابطه آرامش با چگونگی رفتار متقابل، احساسات و تندرستی انسان است که در پی آن آسایش فیزیکی و امنیت اجتماعی حاصل شده و بنابراین ویژگی های محیط مانند فضاها، نحوه قرار گیری آنها و ارتباط میان آنها و سایر اهمیت میاید.

لذا در طراحی پروژه و بکار گیری اصول آن در برج مسکونی، می بایست به حس مکان و ویژگی های آن در جهت ایجاد و هرچه بیشتر تعاملات توجه نمود. چرا که تمایل افراد در شرکت در فعالیت های اجتماعی، په واسطه حس مکان (به معنای ارتباط صحیح با مکان) از طریق درک نمادها و طی فعالیت های روزمره است.

لذا در نظر گرفتن نمونه های مشابه، نوع طراحی و ابعاد آن اهمیت می یابد و از طرفی ضوابط تخصصی نیز اهمیت زیادی می یابد. همه این موارد لازمه موقعیت جغرافی مناسب و بافت نو و چشم انداز و آب هوای مناسب اهمیت خاصی می باشد و بررسی آن نیز از عوامل مهم طراحی می باشد به طور مثال با توجه به این مساله که طرح فوق در زمینی واقع شده که اطراف آن خیابان می باشد، چنانچه حجم در سایت متمایل به سمت چپ و چوب سایت می باشد تا از آلودگی صوتی شمال و شرق مجموعه به دور باشد. آنچه طراحی را تحت تاثیر مستقیم قرار می دهد طراحی سازه می باشد که خود ارتباط نزدیکی به تمرکز اصلی در در مطالعات رو کر پیرامون فضاهای شهری میدان است. از نظر او، میدان همچون توقفگاهی روانی در منظر شهری و محلی است که تعاملات اجتماعی افراد را در خود جای می دهد. در عین حال روکر طراحی فضاهای شهری را تنها محدود به ابعاد شکی و زیبایی

1 Huang
2 Ca0
3 Huang Z & D X

بصری ندانسته و بر جنبه‌های اجتماعی و فعالیت‌های جاری در فضا به شدت تاکید می‌نماید. همچنین، زوکر معتقد بود که تا به کمک تجربه حرکت انسان درون آن، ادراک می‌شود (زوکر، ۱۹۷۰)

اولدنبورگ، در کتاب خود مکان خیلی خوب، کافه‌ها، فروشگاه‌های کتاب، بارها، سالن‌های آرایش و سایر پاتوق‌ها در قلب پک اجتماع، این نظریه مرکزی را مطرح می‌نماید که زندگی روزانه برای آمده و ضایع بخش بودن با پد تعادلش را در سه قلمرو تجربه ای سکونت، کاری و اجتماعی پیدا نماید. او با تبیین اصطلاح مگان سوم بر فضاهای عمومی شهری و نقشی که با نزدیک شدن مکان‌های اول و دوم قلمروهای خانه و کار به یکدیگر می‌توانند به عنوان عامل اصلی هویت بخشی به یک شهر ایفا نمایند، تاکید می‌نماید (کامونا و همکاران، ۲۰۰۳).

جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق امروزه با افزایش شهرنشینی و ساخت پرچها و بلند مرتبه‌ها و کم توجهی به نحوه طراحی فضاهای مشاع در آنها، روابط متقابل انسانها و تعاملات اجتماعی در این مکانها مدنظر نبوده و با کمتر مورد توجه قرار گرفته است. لذا در تحقیق حاضر قصد بر نگاه ویژه به مقوله مذکور و طراحی برج و توجه خاصی بر افزایش تعاملات اجتماعی ساکنان است همچنین تاکنون در طراحی برجها از منظر روانشناسی توجهی نگردیده است. لذا در این تحقیق در صورت نیاز با روالناس مشورت خواهد گردید و در بهبود طراحیها به جهت افزایش تعاملات اجتماعی از نقطه نظر روانشناسی بهره‌گیری خواهد شد از این رو جنبه دیگر نوآوری در این تحقیق پیش بینی راه حل مناسب برای درک این فضا و ورود آن به اجتماع می‌باشد.

۴- فرضیه‌های تحقیق

تصور بر این است که در منطقه ۲۲ تهران نحوه طراحی فضاهای جمعی و مشاع در یک برج مسکونی به منظور برقراری تعاملات اجتماعی، تاثیر مستقیم روی رفتار و کیفیت زندگی ساکنان داشته باشد.

۵- روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نوع کیفی و کمی است به منظور گردآوری داده‌های بخش کیفی از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است بدین صورت که نخست متخصصان شناسایی این فرایند تا بدان جا ادامه می‌یابد که دیگر عوامل جدیدی شناسایی نشود به عبارت دیگر در پژوهش‌های کیفی میزان حجم نمونه مورد نیاز بر اساس معیار اشباع نظری در نظر گرفته می‌شود به این معنی که مصاحبه تا زمانی ادامه می‌یابد که اضافه شدن نمونه‌های جدید تاثیری بر دستیابی جامعه یافته‌های نظری جدید و متمایز نداشته باشد (سرمد، بازرگان، حجازی، ۱۳۸۱). در پژوهش حاضر با ۱۴ مصاحبه به اشباع نظری رسیدیم. در این روش ابتدا متن مصاحبه نیمه ساختار یافته پیاده سازی شد و با استفاده از یادداشت‌های برداشت شده طی جلسات مصاحبه‌ها تکمیل شد در مجموع ۲۱ عامل از مصاحبه استخراج شد که شامل مکانیابی برج‌ها به لحاظ حمل و نقل همگانی، ایجاد فضاهای تعاملاتی، مکانیابی براساس تاثیرات اقلیمی، کریدور هوا، بحث‌های زیباشناسی شهری، فضاهای تعاملاتی، طراحی ترانس‌های سبز، مدیریت بهینه ساختمان، آزاد سازی زمین، نماسازی مناسب، عدم کارایی ضوابط قدیمی، تدوین ضوابط جدید، هویت، حس تعلق به مکان، خوانایی، توجه به بومی سازی، طراحی فضاهای مکمل، مشارکت اجتماعی، حس امنیت، عدم مکانیابی صحیح برج‌ها در تهران، طراحی آتریوم مرکزی. پس از شناسایی ۲۱ فاکتور اثرگذار در طراحی برج مسکونی و موضوع توسعه اجتماعی جهت تقلیل آنها به عوامل اصلی از نظرات کارشناسان و استاد راهنما استفاده گردید بر این اساس پرسشنامه محقق ساخته تنظیم و بین جامعه آماری که کلیه کارشناسان معماری و دانشجویان دکترای معماری بودند پخش و اطلاعات جمع‌آوری گردید با توجه به اینکه عدد مشخصی جهت تعیین کل جامعه آماری به طور دقیق وجود نداشت این مقدار از سازمان نظام مهندسی به آدرس (www.tceo.ir) استعلام گردید که شامل ۲۲۰۰۰ نفر کارشناس و عضو سازمان نظام مهندسی تهران می‌باشند؛ بنابراین حجم نمونه نیز بر اساس جدول مورگان به دلیل دقت بیشتر ۳۸۴ نفر به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای به عنوان نمونه در نظر گرفته شدند. هم چنین جهت انجام تحلیل آماری از روش رتبه بندی فریدمن با نرم‌افزار SPSS انجام شد.

۵-۱- تجزیه و تحلیل آماری

جدول ۱- رتبه بندی سوالات

رتبه بندی سوالات (آزمون فریدمن)	
میانگین رتبه ها	گویه ها
۱۴.۶۶	کتابخانه برای بزرگسالان و نوجوانان باشد، موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود
۱۳.۸۳	در نظر گرفتن فضای مجزا برای کتابخانه کودکان و نوجوانان به گونه ای که کتابخانه بزرگسالان بر آن اشراف داشته باشد سبب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود.
۱۵.۱۷	سالن اجتماعات و سالن تلویزیون تا چه حدی می تواند در افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین نقش داشته باشد.
۱۴.۳۲	وجود اتاق آموزشی و گالری فصلی آن را به لحاظ میزان افزایش تعاملات اجتماعی ساکن ارزیابی کنید.
۱۵.۰۸	باشگاه ورزشی (بدنسازي، بیلاتنس) موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود.
۱۴.۸۶	محوطه باز و بسته پیاده روی موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود.
۱۷.۸۱	استخر و سونا به منظور برقراری تعاملات اجتماعی موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود.
۱۵.۱۵	سالن بلیورد تا چه حد می تواند در افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین نقش داشته باشد.
۱۷.۱۹	بهره مندی از یک فضای سرو قهوه نزدیک ورودی تا چه حد می تواند در افزایش تعاملات اجتماعی ساکنین نقش داشته باشد.
۱۷.۰۶	فضای بازی کودکان به صورت فضای بسته و فضایی از به منظور برقراری تعاملات اجتماعی، موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود؟
۱۷.۵۱	فضای نگهداری از کودک به چه میزان موجب افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنین می شود.

طبق نتایج مندرج در جدول بالا (جدول ۴)، میانگین رتبه مربوط به هر عامل و نیز رتبه نهائی هر عامل در مقایسه با دیگر عوامل ارائه شده است. همانطور که در این جدول نیز مشخص است بین میانگین رتبه عوامل پرسشنامه با یکدیگر اختلاف در میانگین رتبه وجود دارد که بر اساس رتبه بندی از بالاترین به پایین ترین رتبه این اختلاف در ستون رتبه مرتب شده است. با وصف اینکه بین میانگین رتبه این عوامل با هم اختلاف مشاهده می شود با این وصف تنها زمانی می توان گفت که این اختلاف معنادار است که نتایج آزمون رتبه بندی فریدمن معنادار باشد. در جدول زیر (جدول ۵)، نتایج مربوط به معناداری مقداری کای اسکوار در آزمون رتبه بندی فریدمن به همراه سطح معنی داری ارائه شده است.

جدول ۲- آزمون فریدمن (نگارنده)

آزمون فریدمن	
۳۸۴	تعداد
۲۴۱.۵۱۲۶۲۶	کای اسکوار
۲۹	درجه آزادی
۰.۰۰۰	سطح معناداری

نتایج ارائه شده در جدول بالا (جدول ۲) نشان می دهد که آزمون رتبه بندی فریدمن برای رتبه بندی عوامل مؤثر بر اساس سطح معنی داری $Sig=0/000$ معنادار و لذا تفاوت میانگین رتبه مشاهده شده معنی دار است. لذا می توان گفت از نظر خبرگان پژوهش رتبه بندی عوامل مؤثر از حیث میزان اهمیت و تاثیرگذاری با یکدیگر تفاوت دارد و این تفاوت معنادار است

۶- نتیجه گیری

نتایج مطالعات صورت گرفته در زمینه برج مسکونی بر تعاملات نشان می دهد که به منظور موفقیت در دستیابی به هدف و ایجاد فضایی درخور، می بایست به تمامی عوامل محیطی و فرهنگی آشنا با جامعه و تعاملات توجه نموده و در مسیر صحیح آنها را بکار بست چرا که سبک طراحی هر چه باشد باید از اصول و ضوابط طراحی ایرانی نیز طبیعت کند تا بتواند هویت ایرانی را زنده نگه دارد، همانطور که میدانیم فضاها به لحاظ فرهنگ و اقلیم باور، منت، آداب و رسوم می تواند منفیر باشد و تحت تاثیر آن قرار می گیرد آنچه مشخص است رعایت استاندارد ها و حفظ محرمت به واسطه عرصه بندی میزان اهمیت فضاها به لحاظ درجه

بندی قرار گیری فضا ها به درستی در کنار یکدیگر، استفاده از المان های ایرانی چون آب و فضای یز ورودی نیز می تواند مفید باشد. از طرفی برای تامین نیاز های رویکرد، می بایست فضاهایی در نظر گرفته شود تا بتواند سبب تعامل و نشاط جمعی شود که این خود به سه دسته تقسیم می شود. فضاهایی به صورت شخصی و در ارتباط مناسب با یکدیگر این فضا واحد های مسکونی می باشد. فضاهای جمعی مناسب کار محل زندگی مانند فضاهای ورزشی، فضاهای آموزشی، فضاهای خدماتی و ... فضاهای جمعی مناسب مصرفا استفاده از فضای باز نزدیک محل زندگی، این فضاها شامل ترس هایی می باشد که در هر طبقه قرار می گیرد. بنابراین با تاکید بر سبک زندگی، مسائل اجتماعی، بستر طرح و همسایگی های اطراف، معماری گذشته ایران و ارزش های نهادینه شده در معماری و ارتباط معماری و طبیعت با انسان، عناصر مقدسی مانند آب و گیاهان، در معماری ایرانی که در اذهان ایرانیان دارای ارزش می باشد، در کنار فضاهایی مانند هزار نو، آمفی تئاتر و کتابخانه و ...، شده که به صورت مدرن می باشد، از طرفی تمامی های افقی در کنار فرم عمودی، خود سبب تنوع و عدم یکنواختی و کسل کنندگی می شود.

منابع

۱. ارژمند، محمود؛ خانی، سمیه (۱۳۹۱) نقش خلوت در خانه ایرانی، نشریه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، دوره ۲، شماره ۷
۲. لنگ، جان (۱۳۸۱) آفرینش نظریه معماری نقش علوم رفتاری در طراحی محیط ترجمه علیرضا عینی فر، ه انتشارات موسسه دانشگاه تهران.
۳. بذرافکن، کاوه و گچ کوب، مریم (۱۳۹۰)، بررسی نقش فضا های عمومی در شکل گیری تعاملات اجتماعی به منظور ایجاد پایداری اجتماعی در شهر ها، همایش ملی عمران، معماری، شهرسازی و مدیریت انرژی، اردستان
۴. بهرامی، مهسا؛ نژاد ستاری، سعید (۱۳۹۲) افزایش کیفیت زندگی جمعی در فضاهای عمومی شهرهای اسلامی با هدف ارتقای امنیت محیطی، همایش ملی معماری و توسعه شهری
۵. التمن، ا؛ (۱۳۸۲). محیط و رفتارهای اجتماعی (خلوت، فضای شخصی، قلمرو و ازدحام) علی نمازیان، تهران؛ انتشارات دانکده شهید بهشتی
۶. چرامایف، سرج؛ کریستفر، الکساندر (۱۳۷۱) عرصه های زندگی جمعی و زندگی خصوصی به جانب یک معماری انسانی، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران
۷. دانشپور، سید عبدالهادی؛ چرخجیان، مریم؛ (۱۳۸۶) فضای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی، نشریه باغ نظر، شماره ۷ ص ۲۲.
۸. رفعیان، مجتبی؛ سیفیانی، مهسا (۱۳۸۴) فضاهای عمومی شهری؛ بازنگری و ارزیابی کیفی، مجله هنر های زیبا، شماره ۲۳
۹. شولتز، کریستیان؛ (۱۳۹۰) مفهوم سکونت، ترجمه امیر یار احمدی، انتشارات موسسه آکد، چاپ چهارم.
۱۰. ضرغامی، اسماعیل (۱۳۸۹) اصول پایداری اجتماعی مجتمع های مسکونی در شهرهای ایرانی اسلامی، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ص ۱۰۴
۱۱. فرگاس، جوزف (۱۳۷۹)، روانشناسی تعامل اجتماعی، رفتار میان فردی، ترجمه خشایار بیگی. مهرداد فیروزبخت، انتشارات ابجد، تهران.
۱۲. گل، یان (۱۳۹۲)، شهر انسانی، مترجم علی غفاری، لیلا غفاری، انتشارات علم معمار، تهران
13. Zucker, Paul (1970), "Town and Square; From the agora to the village Green", The MIT Press, Massachusetts
14. Cao X. (J) (2015), How does Neighborhood Design Affect Life Satisfaction? Evidence from Twin Cities, Journal of Travel Behaviour and Society, Article in Press.
15. Huang Z., Du X. (2015), Assessment and Determinants of Residential Satisfaction with Public Housing in.